

E-post brev Miljødirektoratet

6. juni 2025

Post@miljodir.no

Oppfølging av klage til Klima og miljødepartementet over vedtak av 16. september 2025 om pålegg til ØE knyttet til Lærdalselva – Miljødirektoratets referanse: 2025/4278

1. Innledning

1.1 Klagen

Miljødirektoratet (**MD**) vedtok 16.09.2025 et pålegg til Østfold Energi AS (**ØE**) om «reguleringsundersøkelser og tiltak» (**Påleggsvedtaket**).

Påleggsvedtaket ble påklaget av Lærdal Elveigarlag (**LE**) til Klima og miljødepartementet (**KMD**) den 22.09.2025.

Klagen ble fulgt opp i brev av 07.10.2025, og i dokumentet her (**Klageoppfølgingen**) følges klagen ytterligere, opp. Klageoppfølgingen bes i fortsettelsen behandlet som LE sitt hoveddokument i saken (**Klagesaken**), med prioritet foran tidligere inngitte dokumenter.

1.2 Overordnet om LE sine klagegrunner og klagekrav

Påleggsvedtaket omfatter flere forskjellige «del-vedtak» som er samlet i ett vedtaksdokument.

LE har innsigelser, og krav om endringer, i forhold til de fleste del-elementene, og vil redegjøre for disse konkret nedenfor. Overordnet gjelder følgende:

I forhold til noen av del-elementene mener LE at MD ikke har myndighet/hjemmel for å vedta det man har vedtatt. Det opprinnelige konsesjonsvedtaket fra 1966 (**Konsesjonsvedtaket**), som anføres som hjemmel for Påleggsvedtaket, medfører noen rammer for hva MD skal og kan vedta. De del-vedtak som eventuelt strider mot slike rammer er ugyldige fordi de mangler rettslig grunnlag.

Det er også slik at *lov om laksefisk og innlandsfisk mv.* (**Lakseloven**) tillegger LE ansvar for den lokale oppfølgingen av elva, herunder for bestandsovervåking, kultivering og planlegging. MD kan ikke gi pålegg til ØE som i realiteten setter Lakseloven til side, for eksempel ved at LE i realiteten fratras sine lovbestemte oppgaver.

I forhold til andre del-elementer er LE's klagegrunnlag at MD ikke har brukt den myndigheten som man rettslig sett har til å pålegge ØE tiltak og plikter slik de bør og skal, utfra det faktiske grunnlaget som foreligger. Slike klagegrunner gjelder gjennomgående også subsidiært i forhold til de feilene som er nevnt i de to foregående avsnitt.

LE's prinsipale krav er at Klima og miljødepartementet (KMD) må treffe et nytt vedtak som retter opp de feil og mangler som er knyttet til Påleggsvedtaket, som krevet nedenfor.

De fleste av de del-elementer/-vedtak som inngår i Påleggsvedtaket mangler begrunnelse, eller en tilstrekkelig begrunnelse/underliggende analyse. Det fremstår som ganske åpenbart at Påleggsvedtaket ville hatt et annet innhold dersom slike vurderinger/analyser hadde vært gjennomført.

Hvis KMD ikke selv pålegger det som prinsipalt kreves, krever LE, subsidiært, at Påleggsvedtaket oppheves og hjemvises til ny behandling fra MD sin side. MDs manglende begrunnelser, herunder for ikke å pålegge det som kreves nedenfor utgjør meget alvorlige saksbehandlingsfeil, som igjen indikerer alvorlige vurderings-/innholdsmangler, jf. Rt. 1981 s. 745 (Isene-dommen), som igjen medfører at MDs vedtak må oppheves og hjemvises til ny behandling.

1.3 Sammenhengen mellom klagen og den pågående revisjonen knyttet til Lærdalselva – behov for samordning/tilpasning

Det pågår som kjent en revisjonsprosess for Lærdalselva i parallell med den prosess som knytter seg til klagen over Påleggsvedtaket. Begge prosesser gjelder spørsmålet om hvilke vilkår, begrensninger og forpliktelser som skal være knyttet til ØE sin kraftvirksomhet i Lærdalsvassdraget i fremtiden. Disse prosessene må samordnes slik at det ikke treffes motstridende eller ukoordinerte vedtak, og slik at man unngår at viktige spørsmål blir stående ubehandlet (fordi de ikke adresseres i noen av prosessene).

Status i revisjonssaken er at det nå er gjennomført en høring knyttet til et revisjonsdokument utarbeidet av ØE (**Revisjonsdokumentet**). LE sin høringsuttalelse vedlegges som **Vedlegg 1 (Høringsuttalelsen)**.

Som det fremgår av Høringsuttalelsen bærer Revisjonsdokumentet preg av å være et partsinnlegg fra ØE sin side, herunder i forhold til Klagesaken – se for eksempel side 94 i revisjonsdokumentet. Det vises også til punkt 1.5 i Høringsuttalelsen.

Det er naturlig å se disse to prosessene samlet. Det viktige er hva som samlet blir resultatet av de to vedtakene. LE har utarbeidet et felles vedlegg til Høringsuttalelsen og Påleggsoppfølgingen (**Vedlegget**) – som vedlegges her som **Vedlegg 2**.

Hva/hvor mye som kan/skal vedtas pålagt ØE er (blant annet) avhengig av om det er grunnlag for å pålegge ØE ytterligere vilkår etter punkt 13 e) i konsesjonsvilkårene fra 1966 (**Konsesjonsvilkårene**), som også pekes ut som den aktuelle hjemmelen for pålegg i Påleggsvedtaket.

Hvorvidt det foreligger slikt grunnlag, er etter bestemmelsen avhengig av

- a. om det foreligger en vesentlig nedgang i bestanden(e)**
- b. om slik nedgang kan tilbakeføres til kraftvirksomheten, og**
- c. om det er forholdsmessig å pålegge ØE slike kompenserende tiltak som er krevet.**

Det synes foreløpig ikke gjennomført noen analyse av disse spørsmålene i noen av sakene.

I forhold til Påleggssaken er det en alvorlig saksbehandlingsfeil at vedtaket ikke inneholder slik analyse – se punkt 1.2 ovenfor.

Uavhengig av dette forventes det etablert en samordnet tilnærming til disse spørsmålene – se punkt 2 nedenfor og Vedleggets punkt 4.

Hvis konklusjonen er at det foreligger en vesentlig nedgang i bestanden(e) som skyldes kraftvirksomheten, og det vurderes som forholdsmessig å pålegge tiltak som til sammen kompenserer for dette, skal pålegg om slike tiltak, slik LE ser det, gis, slik LE krever nedenfor.

Når det gjelder samordningen legger LE til grunn at ED i revisjonen bare vil ta stilling til de kravene som er omtalt i punktene 5 og 6 i Høringsuttalelsen (om «overgangsbestemmelser» og nytt manøvreringsreglement) – i tillegg til å sørge for fremtidig hjemmel for nye påleggsvedtak (ved å innføre «standard vilkår»).

Tiltak ut over dette hører da, i hvert fall i første omgang, hjemme i Klagesaken.

LE regner med at klagebehandlingen vil bli avgjort først. Vi legger derfor nedenfor til grunn at klagebehandlingen vil være basert på de vilkår og det manøvreringsreglement som gjelder i dag.

1.4 Påleggsvedtaket

Påleggsvedtakets mangler, og grunnlaget for LE sin klage, kan også oppsummeres som følger:

- De pålegg som gis til ØE er ikke tilstrekkelige til å løse krisen for bestandene og gjenskape et godt grunnlag for beskatning av disse.
- Det pålegges mindre enn det som anbefales faglig, og mindre det som rettslig kunne vært pålagt ØE.
- Det som pålegges er til dels i strid med forutsetningene om tilretteleggelse for gjennomføring av Lærdalsavtalen i Konesesjonen.
- Påleggsvedtaket er i strid med lov om laksefisk og innlandsfisk mv. (**Lakseloven**) fordi LE fratras mulighet for å ivareta sitt ansvar etter loven
- Det som pålegges hindrer LE i å gjennomføre tiltak utover det som pålegges ØE (se punkt 5.4.3.1 nedenfor) for egen regning/med alternativ finansiering.

Det er til bekymring at oppfølgingen fra MDs ikke reflekterer en god forståelse av det kunnskapsgrunnlaget som foreligger. LE har også lest MD sin høringsuttalelse knyttet til Revisjonsdokumentet. Dette forsterker denne bekymringen, og understreker behovet for tydelighet i denne Klageoppfølgingen. LE har inkludert noen kommentarer til MD sin høringsuttalelse i punkt 6 i Vedlegget.

2. Kort om bakgrunnen for klagen

2.1 Bestandsutviklingen i Lærdal

For perioden 1960-1977 (i forkant av effektene av vassdragsreguleringene) er det beregnet et gjennomsnittlig totalt innsig på over 7000 laks til Lærdalselva. I perioden 2017-2022 har innsiget variert mellom 700-1300 individer.

Innsiget av laks til Lærdal er («netto», eksklusive anslått påvirkning fra lakselus fra oppdrett og sjøfiske) redusert med i størrelsesorden 70 % i forhold til tiden før reguleringen. (se Vedleggets punkt 4).

2.2 Årsaksforholdene

Hverken påvirkning av lakselus fra oppdrett, eller slike andre forhold som ØE viser til i Revisjonsdokumentet, gir grunnlag for å konkludere med annet enn at denne nedgangen i all hovedsak er forårsaket av ØE sin kraftvirksomhet.

Alt tyder på at vassdraget i dag produserer mindre smolt per kg gytefisk enn før kraftutbyggingen, og at dette i hovedsak skyldes kraftvirksomheten.

For nærmere vurdering av årsaksforholdene vises det til punkt 4 i Vedlegget – og punktene 2.8 og 4 i Høringsuttalelsen.

2.3 Konklusjon

Det er, basert på ovenstående, utvilsomt grunnlag for å konkludere med at nedgangen i fiskebestanden har vært vesentlig, og med at denne nedgangen i hovedsak skyldes reguleringene/kraftvirksomheten.

Det fremstår uansett som sannsynlig at man, uten de negative effektene av reguleringen ville ha nådd forvaltningsmålet for Lærdalselva, og hatt grunnlag for et attraktivt fiske i dalen. Det fremstår i så fall som rimelig at regulanten i hvert fall pålegges begrensninger og tiltak som sikrer at disse målene nås.

Det vil ødelegge tilliten til de vedtak som nå skal treffes (om revisjon og pålegg) hvis disse vedtakene, uten en forutgående grundig analyse, baseres på at det ikke foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng mellom reguleringene og nedgangen i bestandene til å pålegge de tiltak som er nødvendige for å få forholdene i elva, og bestandene opp på et akseptabelt nivå.

Hvis dette er en aktuell konklusjon, for KMD i forbindelse med klagen over Påleggsvedtaket, og/eller for NVE/ED i forbindelse med revisjonen, krever LE at det foretas en reelt uavhengig vurdering av dette, med transparens omkring mandat og prosess, før det konkluderes om slik manglende årsakssammenheng.

Hvis slik uavhengig vurdering skal foretas er det naturlig at slik gjøres samlet for begge prosesser, i regi av MD/KMD og/eller NVE/ED, og ikke av ØE. Det bør være åpenhet (og høring) omkring mandatet, og en forutsetning at de valgte eksperter ikke velges av ØE, og ikke har noe løpende/aktuelt kundeforhold til ØE.

3. Avbøtende tiltak kan redde både fisken og fisket

NINA Rapport 2375: «Undersøkelse av fremtidig behov og muligheter for kultivering av fisk i Lærdalselva» fra juni 2024 (**Påleggsrapporten**) angir at summen av de tiltak som anbefales i rapporten ikke vil kunne kompensere for den negative effekten av reguleringene.

LE antar imidlertid at tiltak som angitt i Høringsuttalelsens punkter 5 og 6, sammen med det som kreves nedenfor i denne Klageoppfølgingen, vil kunne medføre at bestandene over tid kan komme opp på et nivå der det også vil være grunnlag for en bærekraftig beskatning.

4. LE sitt klagekrav

4.1 Hovedkravet i klagen

Konsesjonsvilkårene er ikke bare «naturforvaltningsvilkår» slik MD synes å ha lagt til grunn i Påleggsvedtaket. Her ivaretas også hensynet til fisket. Ved beslutninger om nye pålegg er det derfor ikke tilstrekkelig bare å vurdere dette utfra «naturforvaltningshensyn», slik MD synes å gjøre (se punkt 3 i Vedlegget).

LE sitt overordnede, og **prinsipale klagekrav** (se punkt 1.2) er at ØE skal pålegges å gjennomføre/tiltak med minst slikt samlet omfang, og i slikt tempo, at det (så snart som mulig) igjen blir grunnlag for et bærekraftig fiske, herunder etter laks, i Lærdal. Konkret krever LE det som er angitt i punkt 5 nedenfor.

Påleggsvedtaket inneholder ingen nærmere rettslig analyse av hva som nærmere ligger i de vilkårene som følger av punkt 13 e). Det synes heller ikke foretatt noen analyse av om vilkårene i punkt 13 e) er oppfylt i dette tilfellet. **LE krever subsidiært**, som angitt i punkt 1.2 at Påleggsvedtaket hjemvises, som ugyldig, til ny behandling.

4.2 LE krever at det endelige påleggsvedtaket skal være tilsvarende tilpasset Lærdalsavtalen som Konsesjonsvilkårene var i 1966.

Konsesjonsvilkårene var basert på «forliket» nevnt i punkt 2 i Vedlegget. Stortinget forutsatte ved vedtakelsen av Konsesjonsvilkårene at Lærdalsavtalen var inngått og skulle gjennomføres. Vilkares primære innretning var å sikre et fortsatt grunnlag for fiske, og å tilrettelegge for gjennomføring av Lærdalsavtalen, herunder slik at Fiskerirådet/LE, som avtalt, skulle forestå klekkeridriften/kultiveringen, og inneha tilknyttede tillatelser og ansvar, med finansiering fra ØE.

Påleggsvedtaket bryter med dette – se punkt 6 nedenfor.

LE krever prinsipielt at det endelige påleggsvedtaket skal være tilsvarende tilpasset Lærdalsavtalen som Konsesjonsvilkårene var, blant annet slik at det skal tilrettelegges for at et LE fortsatt kan forestå den klekkeridriften/kultiveringen som pålegges, og inneha tilknyttede tillatelser og ansvar, med finansiering fra ØE. Det er ingenting som angis som tilsier et faktisk behov for slik endring. Da kan MD ikke beslutte vedtak som ikke tilrettelegger for fortsatt gjennomføring av Lærdalsavtalen, slik Stortinget gjorde i 1966.

Påleggsvedtaket inneholder ingen vurdering av om det er behov for slik endring som er besluttet mht. ansvaret for gjennomføringen av klekkeridrift og kultivering, eller noen materiell begrunnelse for at dette er besluttet. At Påleggsvedtaket ikke inneholder noen begrunnelse med forankring i slik vurdering/begrunnelse er (også) en alvorlig saksbehandlingsfeil som må antas å ha påvirket innholdet i Påleggsvedtaket – se punkt 1.2 nedenfor.

4.3 LE krever at påleggsvedtaket skal tilrettelegge for at LE får en rolle i oppfølgingen av elva som er i samsvar med Lakseloven

Lakselovens system er at basert på at LE skal forstå den lokale elveforvaltningen i Lærdal. LE er etter lovens § 25 for eksempel ansvarlig for bestandsovervåkning og kultivering, og skal legge planer for drift og oppfølging av elva.

Dette er ny lovgivning siden Kongsnesen ble gitt, men den rolle som forutsettes for LE i loven er basert på de samme prinsipper som Lærdalsavtalen. Det er de lokale fiskeinteressene som skal ha ansvaret for lokal forvaltning og drift av elva – ikke regulanten.

Dette medfører flere rammer for hva MD kan beslutte – helt uavhengig av Lærdalsavtalen – som brytes gjennom Påleggsvedtaket. Det vises til Vedleggets punkt 3.4. Dette gjelder for eksempel:

- MD kan ikke (og bør uansett ikke) underminere LE sitt ansvar for bestandsovervåkning, kultivering og planlegging etter loven. Påleggsvedtaket flytter i dette tilfellet slikt ansvar fra LE til ØE– ved å pålegge ØE oppgaver som «tilhører» LE etter loven, med direkte rapportering til MD.
- MD kan ikke generelt bestemme at tillatelser (herunder fra andre forvaltningsorganer) til kultivering, stamfiske og/eller andre oppgaver som etter Lakseloven naturlig ligger til LE, ikke skal gis til LE.

LE krever at et endelig påleggsvedtak gir LE muligheter for å ivareta sitt lokale forvaltningsansvar, herunder for bestandsovervåkning og kultivering, og anledning til å følge opp elva utover det som nå pålegges ØE (se punkt 5.4.3.1).

MD har i forbindelse med Påleggsvedtaket påberopt at man bare har grunnlag for å gi pålegg til ØE (og ikke til LE). Under henvisning til dette mener MD tydeligvis at man ikke har annet valg enn å velge, og presisere, et system der forvaltningen av elvene skjer i rommet mellom MD og regulantene – med elveeierne «parkert på sidelinjen». Det er selvsagt ikke riktig – se punkt 6 og punkt 3 i Vedlegget.

I Lærdal har Stortinget lagt til rette for gjennomføring av en avtalt ansvarsfordeling mellom regulant og fiskeinteresser. Det er selvsagt ikke slik at det plutselig har blitt vanskelig(ere) å få dette til. Det er ikke noe til hinder for at MD, som Stortinget, tilrettelegger for at den etablerte ansvarsfordelingen kan videreføres.

Praksis i Lærdal har vært avtalebasert. Elveeierlagenes posisjon er nå styrket gjennom endringer i Lakseloven, der man konkret er gjort ansvarlig for den lokale forvaltningen. Her blir spørsmålet nå, om, og eventuelt hvordan, MD kan gi pålegg til regulantene og samtidig hensynta det som følger av Lakseloven.

Slik LE ser det skal LE involveres når det gis pålegg til ØE med tilknytning til de kjerneoppgavene som LE har etter lakseloven. Det er naturlig å forstå loven slik at LE skal være utførende hvis det ikke er særlige grunner til annet, for eksempel når det gjelder kultivering, slik at ØE rolle blir å finansiere gjennomføringen – i prinsippet akkurat slik man avtalte i Lærdalsavtalen for 60 år siden.

For å avklare all tvil – LE er klar for å påta seg, og mener seg berettiget til, alle de oppgaver (og tilknyttet ansvar) som følger for LE kravene i denne Klageoppfølgingen. Det skulle da i Klagesaken ikke være noen tvil om at man kan legge dette til grunn for det endelige påleggsvedtaket.

Dette er noe som MD burde se på som en ressurs (og ikke som et problem). Hverken MD eller statsforvalterne har muligheter til å følge opp hver enkelt elv. Dette misbrukes løpende av regulantene – som vet at det ikke finnes ressurser til å følge opp alt, og som kan kjøpe seg «uavhengig rådgivning». Slik rolle som LE forstår at lakseloven medfører er helt naturlig. Den medfører jo nettopp at man nå kan

pålegge regulantene tiltak. Elveeierlagene vil jo, i nesten alle sammenhenger, langsiktig ha felles interesser som miljømyndighetene (i motsetning til regulantene).

4.4 LE krever presise pålegg, og fremtidige påvirkningsmuligheter i forhold til uavklart innhold i påleggene

Det er ikke tilstrekkelig å gi ØE slike generelle og upresise pålegg som MD har besluttet i Påleggsvedtaket.

I den grad pålegg ikke er presise, mht. innhold og/eller tempo, og ikke sikrer noen form for løpende påvirkning/kontroll, vil ØE naturlig utnytte de handlingsrom som oppstår til å gjøre så lite som mulig, og til bruke så lang tid som mulig, innenfor rammen av ordlyden i påleggene. ØE har jo ingen egen interesse i resultatene av det som pålegges.

Hvis Påleggsvedtaket endres, slik LE krever i punkt 4.3, er detaljering av påleggene ikke like avgjørende. Da vil LE, som ønsker rask og effektiv gjennomføring, enten selv forestå gjennomføring av det som er pålagt, eller kunne påvirke og sikre detaljering og tempo knyttet til vedtaksgjennomføringen på annen måte.

Hvis klagen ikke medfører slik endring av organiseringen som angitt i forrige avsnitt, krever LE at fornuftig og effektiv gjennomføring sikres ved at påleggene får et mest mulig presist innhold, herunder mht. tempo, og sikrer mulighet for løpende kontroll av oppfølgingen, slik at effektiv gjennomføring sikres.

Etterskuddsvis årlig rapportering til MD (som er hovedregelen i Påleggsvedtaket) er åpenbart ikke tilstrekkelig til å sikre lojal og effektiv oppfølging av de pålegg som gis.

5. LE sine konkrete krav om tillegg til, og justeringer i, Påleggsvedtaket

5.1 Noen innledende merknader

Påleggsvedtaket tar utgangspunkt i prosessen omkring det utkastet til pålegg som MD delte med ØE og LE 28.11.2024 (**Påleggsutkastet**), og de kommentarer og krav som ØE og LE innga i slutten av januar 2025 (**Påleggs kommentarene**).

LE sine påleggs kommentarer blir til dels omtalt i Påleggsvedtaket, men da bare på et overfladisk nivå, før de tilnærmet gjennomgående avvises. Utgangspunktet er derfor at LE fastholder sine Påleggs kommentarer, og krever at Påleggsvedtaket skal tilpasses disse. Unntak fra dette gjelder følgende:

- MD angir i Påleggsvedtaket at noen av de krav som LE fremmet i januar 2025 faller utenfor det som MD mener at de kan/skal vurdere – og at disse derfor må vurderes i revisjonsprosessen.

Vi forstår MD sitt senere svar, på konkrete spørsmål fra LE om dette, slik at krav som på forskjellige måter knytter seg til kraftanleggene og bruken av disse, faller utenfor det MD har vurdert/vil vurdere.

Slike krav vil ikke bli fulgt opp videre av LE i Klagen (men vil bli fulgt opp i revisjons saken – se punktene 5 og 6 i Høringsuttalelsen).

- LE sine Påleggs kommentarer var basert på et forslag om at oppfølging av elva skulle ledes av en styringsgruppe. Dette forslaget forutsatte tilslutning fra ØE (og MD). LE mener fortsatt at slik løsning vil være det beste, men det har ikke vært noen interesse for denne løsningen.

LE må derfor nå tilpasse kravene i Klagen til dette. Man faller da tilbake på kravene nevnt i punktene 4.2 og 4.3 ovenfor – som nærmere utdypet nedenfor – for så vidt gjelder organiseringen av gjennomføringen av de pålegg som gis.

LE har lagt systematikken i vedtaksformuleringen (se Påleggsvedtakets side 1) til grunn for gjennomgangen av sine krav mht. faktiske tiltak/pålegg nedenfor – som følger:

1. Bestandsovervåkning – se punkt 5.2
2. Tiltak knyttet til utvidelse av anadrom strekning – se punkt 5.3
3. Kultivering (og klekkeri) – se punkt 5.4
4. Andre habitattiltak enn de som er omfattet av punkt 5.3 – se punkt 5.5
5. «Evaluering» og «*Krav og føringer*» – se punkt 5-6

LE presenterer innholdet i sine klagekrav nedenfor. LE tar sikte på å fremme et konkret forslag til/krav om ny vedtakstekst for et endelig Påleggsvedtak på et senere tidspunkt.

5.2 Bestandsovervåkning

5.2.1 Innledende merknader

Påleggsvedtaket er her begrenset til at ØE pålegges å gjennomføre

«årlige gytefisk og ungfisktellinger»

Dette pålegget er en videreføring av Konesjonsvilkårenes punkt 13 a), underpunkt 4 – og det pålegget om slike tellinger som inngår i MD sitt pålegg til ØE fra 2018. Her ligger det følgelig ingen nye tiltak/plikter for ØE – og ingen nye kostnader.

5.2.2 LE krever «kontroll» over gjennomføringen av bestandsovervåkningen

Bakgrunn

Bestandsovervåkning er en av LE sine primæroppgaver etter Lakselovens § 25. Fisketellinger er det sentrale elementet i bestandsovervåkningen og utgjør grunnlaget for LE's lokale forvaltning, herunder planlegging av fiske, drift og kultivering.

Behovet for bestandsovervåkning, herunder for særlige tellinger knyttet til spesielle områder, er vesentlig høyere som en følge av at bestandene er vesentlig redusert, og som en følge av at man derfor særlig ønsker å følge utviklingen, herunder i bestemte deler i elva (der man gjennom kultivering, tilrettelegging for oppvandring, eller andre tiltak, prøver å påvirke bestandsutviklingen). Det er derfor uansett rimelig at ØE dekker kostnadene knyttet til telling av gytefisk og ungfisk.

Det vil i tiden fremover være behov for bestandsovervåkning utover det som pålegges ØE gjennom påleggsvedtaket. Pålegget bør også dekke slike ytterligere behov.

Det er viktig for LE å kunne påvirke hva som skal telles, hvordan og når, og å sikre at tellingene skjer på en slik måte at de sikrer kontinuitet/sammenlignbarhet med tidligere tellinger.

Det er også overordnet viktig at det som forutsettes gjort, faktisk gjøres. Det vises her, som eksempel på hva som skjer når utfører ikke her noen genuin interesse for det som er pålagt, til det som angis nedenfor om at det ikke er fungerende tellere i noen av laksetrappene.

ØE har hittil stått som bestiller av tellingene, men disse er utført av tredjeparter basert på avtaler. ØE har selv begrenset interesse/behov for tellingene, utover å gjøre det som faktisk blir pålagt dem (herunder eventuell evaluering av tiltak). Det er LE som, i tilknytning til sin planlegging, herunder av fisket, klekkeridrift og kultivering, har oversikt over behovene, og trenger resultatene.

ØE sitt krav:

ØE krever derfor **prinsipalt** at dette pålegget endres til et pålegg om å sørge for at fisketellinger gjennomføres, fortrinnsvis ved å finansiere LE sine rimelige kostnader knyttet til gjennomføring av tellinger av ungfisk og gytefisk i elva, da slik at dette ikke bare skal omfatte årlige tellinger i hele elva, men også andre tellinger som LE, med rimelighet og faglig støtte, anser det for å være behov for. LE ser for seg at man årlig utarbeider en plan for de tellinger som skal utføres (hva, hvor, hvordan og når) og et tilknyttet budsjett, for godkjenning fra ØE.

På vegne av LE bekreftes herved at man er forberedt på å gjennomføre fisketellinger i samsvar med slikt pålegg, herunder til å sørge for at alle krav stillet av MD i pålegget oppfylles, og overfor ØE forplikte seg til dette, uten forbehold, herunder at man vil gjennomføre tellingene på slik måte at man også dekker de tilleggsbehov som knytter seg til evaluering av pålagte tiltak, herunder i samsvar med eventuelle ønsker fra ØE (i den grad ØE er ansvarlig for gjennomføringen av tiltak/evalueringer).

Ovenstående skulle ivareta ØE sine eventuelle bekymringer knyttet til at man bare har påleggskompetanse overfor ØE – se punkt 6.3 nedenfor

Hvis partene ikke blir enige om innhold/budsjett forelegges plan og budsjett for MD, eventuelt fagperson utpekt av MD, for godkjenning.

Subsidiært, hvis det fastholdes at ansvaret for gjennomføring av tellingene skal ligge hos ØE, krever LE at det gjøres klart at LE, som lokalt ansvarlig for bestandsovervåkingen etter Lakseloven, skal ha mulighet for å påvirke omfang og innhold, og skal ha løpende innsyn i gjennomføringen av tellingene, og resultatene av disse, på linje med ØE selv.

Det foreslås i så fall en «omvendt prosedyre» sammenlignet med ovenfor, da slik at ØE skal legge frem en tilsvarende plan for godkjenning fra LE sin side, med tilsvarende løsning ved uenighet. LE's rimelige kostnader knyttet til dette må også her pålegges dekket av ØE.

5.2.3 Telling i trappene

For å vurdere naturlig rekruttering oppstrøms fisketrappene er det viktig å ha gode registreringssystem. Det var tidligere en fisketeller i Sjurhaugfoss. Den er nå (fra 2025) borte/ute av funksjon. Fordelingen av gytefisk på strekningen Sjurhaugfoss - Svartegjel, og oppgang videre, er viktig informasjon når en skal

vurdere forholdet mellom naturlig gyting og eventuelt behov for kultivering med utsetting av biologisk materiale på denne elvestrekningen.

Det er i Påleggsvedtaket (se side 7 i vedtaket) angitt at det skal gjennomføres «*telling i trappa*» i Svartegjel. At det skal være utstyr for slik telling i alle trapper følger direkte av Konesjonsvilkårenes punkt 13, bokstav b). Situasjonen i dag at dette vilkåret ikke er oppfylt i noen av trappene (hvilket vel også bekrefter at ØE utsetter kostnader, og begrenser kostnader, overalt hvor man kan – og viser behovet for detaljerte pålegg, og kontroll).

I det endelige pålegget kreves det presiseres at det skal installeres moderne telleutstyr i alle trapper (automatisk telling/kamera og løpende digital tilgang). og at dette utstyret skal vedlikeholdes/kontrolleres løpende. Telling mister jo sin verdi hvis den bare fungerer tidvis. Det kreves også pålagt at LE skal ha løpende tilgang til informasjon fra tellerne, og løpende tilgang til selv trappene for inspeksjon og nødvendig oppfølging, tilsvarende som ØE.

5.3 Krav knyttet til utvidelsen av anadrom strekning

5.3.1 Noen innledende merknader

Det som her ligger uttrykkelig inne i selve påleggsvedtaket er at ØE pålegges å gjennomføre

«Åpning av samtlige fisketrapper i vassdraget».

Det ligger ingen nye krav til ØE her. Dette er bare en gjentakelse av forpliktelser som ØE allerede har. Heller ikke dette pålegget medfører følgelig nye forpliktelser – eller kostnader – for ØE.

Det er naturlig her å bemerke at det i lang tid har vært klart at trappa i Svartegjel skal åpnes. ØE har i en rekke møter, herunder med MD, bekreftet at man ikke har innvendinger til dette, og vil gjennomføre dette så snart MD opphever vedtaket om stengning. Det var derfor helt overraskende at ØE i sine Påleggsmerknader, på tross av ØE sin forpliktelse etter vilkåret om etablering og vedlikehold av denne trappa fra 1966, argumenterte imot at trappa skulle åpnes (fordi det ville bli dyrt), og opplyste at det vil ta flere år å rehabilitere trappa slik at den kan gjenåpnes. Dette gir grunnlag for et par kommentarer:

- ØE viser igjen at man vil bruke alle anledninger til å begrense sine kostnader knyttet til oppfølging av elva – også selv om man allerede er forpliktet til å gjøre det som vurderes pålagt
- MD viser urimelig stor tålmodighet overfor ØE, herunder ved at man unnlater å påpeke at det manglende vedlikeholdet er et mislighold av Konesjonsvilkårene, og i hvert fall burde vært forberedt for lengst:
 - MD har ikke myndighet til å beslutte ikke å åpne trappa – etter at elva er friskmeldt. At den normalt skal være vedlikeholdt og åpen følger av Konesjonsvilkårene. ØE har ikke myndighet til å avbestemme dette (når det ikke lenger er behov for dette under henvisning til Gyroen (eller lignende) Når MD ble kjent med tilstanden/situasjonen burde man uansett, umiddelbart, ha understreket dette overfor ØE, og bedt ØE til å starte rehabiliteringen (senest i februar 2024) – selv om MD ønsket å bruke tid på påleggsvedtaket for øvrig. Nå har ØE oppnådd å utsette sine kostnader med nye 1,5 år – og forsinke ivaretagelsen av fiskebestandene tilsvarende.

- MD synes, i sine «forholdsmessighetsvurderinger» (se nedenfor), å gi ØE «kreditt» for at pålegget om å åpne trappe vil medføre noen kostnader for ØE. Dette er åpenbart feil. Her har ØE spart penger på å unnlate å oppfylle sine gamle forpliktelser i 30 år. Reaksjonen fra myndighetene burde være pekefinger og umiddelbart krav om retting/reparasjon. At ØE nå krediteres for dette i MD sin vurdering, nærmest slik at MD avviser et utvidet kultiveringspålegg/nytt klekkeri fordi ØE blir pålagt å åpne trappa, blir selvsagt helt feil se Vedleggets punkt 5.

Det fremgår imidlertid av teksten i vedtaket (på side 7) at ØE, i tillegg til å åpne trappa i Svartegjel, pålegges å gjennomføre

«de tiltakene som er omtalt i Sættem m.fl. (2023).»

5.3.2 LE sitt krav mht. nye fysiske pålegg til ØE

Påleggene nevnt avslutningsvis i punkt 5.3.1 støttes av LE. Dette er nye vilkår. LE forstår pålegget slik at det som pålegges er følgende:

tiltak Sjurhaugfoss fisketrapp

- Fisketelleren flyttes fra betongkanalen og ned til ett av sprangene mellom to kulper.
- Betongkanalen mellom trappeseksjonens øvre del og uthoppet bør tildekkes og berikes med et variabelt miljø som gir økt trygghetsfølelse for fisk.
- Det bør gjøres tiltak i elva ved uthoppet, slik at det blir best mulig egnet standplass for fisk som har passert gjennom hele fiskepassasjen. En god dagstandplass krever en relativt dyp kulp med gode skjulmuligheter.

tiltak Husumfoss fisketrapp

- Etablere kraftig betongvange i en forlengelse av øvre trappevange i innhoppskulpen, for å redusere turbulens og «hvitvann» ved normale og litt høye vannføringer.
- Vannføringen i trappa bør variere mellom dimensjonert vannføring og overtoppende vannføring gjennom oppvandringsseasonen.
- Øke høyden på forlengelsesmuren fra nedre trappevange i uthoppskulpen.
- Øke volumet og dybden i uthoppskulpen. Dette kan for eksempel gjøres ved etablering av blokksteinskonstruksjon på oppstrøms side, samt uttak av grus- og steinmasser ved behov.

Tiltak Kolgryte fisketrapp

- Forhøye det faste overløpet i damkrona som gir vannføring i det indre løpet.
- Øke kapasiteten på damkronas hovedløp.
- Vannføringen i trappa bør variere mellom dimensjonert vannføring og overtoppende vannføring gjennom oppvandringsseasonen.

Forslag til tiltak Svartegjel fisketrapp

- Utbedring av hydrauliske forhold ved innhoppet
- Tildekking av utløpskanal

Nedvandring av laks og sjøaure - Tiltak Kolgrytefoss

Kolgrytefoss er opprinnelig en naturlig foss, men fossenakken består av et damanlegg i betong som fungerer som et fast overløp til enhver tid. I fossens hovedløp vil skaderisikoen være minst, selv om fallet er såpass høyt at det er nært opptil en fri fallhøyde som kan gi skader på nedvandrende fisk. I fossens sideløp på hver side av det nedsenkede hovedløpet, er betongterskelen noe forhøyet. Dette bidrar til å lede smolt og vinterstøing mot hovedløpet,

men ved flomvannføringer vil fisk også kunne passere over sidene av damkrona. I disse sideløpene er det en moderat risiko for påført skade ved fall ned langs skrå betongmur og utstikkende bergknauser. Samlet sett vurderes skadepotensialet som Moderat, og tiltak bør gjennomføres.

Aktuelle skadereduserende tiltak er å pigge bort/jevne ut utstikkende knauser, etablere en ytterligere forsenkning i damkrona i hovedløpet, slik at økt vannføring går ut i fritt fall ned til undervannsnivået. Alternativt, eller helst i tillegg, bør damkronas flomoverløp på hver side forhøyes ytterligere, slik at en mindre del av vannføringen går over flomløpet som gir fall ned mot bergknauser.

Dette presiseres i det endelige vedtaket. Det er heller ikke presisert hva som nærmere ligger i den generelle vedtaksteksten gjengitt ovenfor, mht. forutgående forberedelser/godkjenning av detaljplaner mv. Dette må presiseres i det endelige vedtaket – se nedenfor om LE sin rolle.

Oppgang til Borgund var en utfordring også før laksetrappene ble stengt. De viktigste flaskehalsene, Selta-gjelet og trappen i Sjurhaugfossen løses ikke gjennom de tiltak som nå er pålagt.

LE krever at ØE også pålegges å utrede tiltak som kan løse disse utfordringene, og at tiltak planlegges. Det er i forhold til disse flaskehalsene konstatert at det i dagens situasjon i liten grad kan påregnes oppgang hvis vannføringen er mindre enn 20 m³/s, noe den normalt er i perioden juli til september da oppgang her er mest aktuelt..

5.3.3 Krav for å sikre uavhengig oppfølging og kontroll av gjennomføringen av punkt 5.3.2

Det er behov for løpende oppfølging av påleggene angitt i punktene 5.3.1 og 5.3.2. Etterfølgende årlig rapportering til MD er ikke tilstrekkelig. Det vises til punkt 4.4 ovenfor.

LE krever at det tilrettelegges for løpende oppfølging av gjennomføringen av tiltakene (utover de påkrevde grunneiersamtykker), fra LE som ansvarlig for den lokale forvaltningen etter Lakseloven, gjennom et tillegg til det foreliggende Påleggsvedtaket, for eksempel som følger:

- ØE skal utarbeide tidsplan for gjennomføring av påleggene som skal godkjennes av LE.
- Detaljplan for hvert tiltak skal forelegges LE for godkjenning i samsvar med tidsplanen.
- Avtaler med tredjemenn skal godkjennes av LE – for å sikre fornuftig mandat, innsyn og kontroll.
- LE skal ha løpende tilgang til informasjon/befaringer i forbindelse med gjennomføringen.
- ØE skal tilpasse planene og gjennomføringen til rimelige krav fra LE.

For det tilfelle at ovenstående ikke hensyntas i et endelig pålegg oppstår det behov for å stille mere detaljerte krav til det som pålegges ØE etter punktene 5.3.1 og 5.3.2, som angitt i punkt 4.4.

5.4 Krav knyttet til kultivering/klekkeri

5.4.1 Påleggets faktiske innhold

Det eneste som er uttrykkelig pålagt i Påleggsvedtaket er her at ØE skal

«Produsere og sette ut fisk og øyerogn fra kultiveringsanlegget i Lærdal i tråd med nåværende kapasitet ved anlegget».

Dette er, i prinsippet, ikke noe nytt pålegg. Dette gjaldt jo også før Påleggsvedtaket. MD presiserer bare at man ikke pålegger noe som helst (utover det som allerede gjelder). MD ville oppnå akkurat det samme ved ikke å pålegge noe – men bare presisere at klekkeridrift og kultivering i fremtiden skal skje i samsvar med de anbefalinger som følger av Påleggsrapporten, og ved (eventuelt) å presisere hvor fisken i fremtiden skal settes ut (se nedenfor), slik man uformelt har gjort hele tiden – se Vedleggets punkter 3.3 og 3.4.

Det som er overraskende i Påleggsvedtaket er at MD **ikke pålegger** kultivering fullt ut i samsvar med anbefalingene i Påleggsrapporten. LE mener at MD ikke har anledning til dette, og krever at pålegget endres på dette punktet – se nedenfor.

Det som er nytt, og som vedtas helt uten synlig foranledning eller begrunnelse (annet enn en «tynn unnskyldning» om at «MD ikke kan pålegge andre enn ØE noe» (se punkt 6.3 nedenfor) er (bare)

- at alle tillatelser i fremtiden (bare) skal gis til ØE (og ikke til LE som tidligere); og
- at all utsetting skal skje på strekningen mellom Svartegjel og Borgund (uten fleksibilitet til å optimalisere utsettingen som forutsatt i Påleggsrapporten).

Historisk har LE hatt ansvar for all klekkeridrift og kultivering (i samsvar med Lærdalsavtalen og som forutsatt i Konesjonsvilkårene), og har innehatt tilknyttede tillatelser (dvs stamfisketillatelser (og tidligere nødvendige tillatelser fra Mattilsynet)), frem til Påleggsvedtaket ble truffet – se Vedleggets punkt 3.3.

Hvis MD ikke hadde sagt noe om kultivering i Påleggsvedtaket ville denne praksis bare blitt videreført. Hvis man bare ville legge restriksjoner på hvor, eller hvordan, det skulle kultiveres (for eksempel bare i Borgund – eller at kultiveringen skulle skje i samsvar med beskrivelsene i påleggsrapporten) ville man bare kunne bestemt dette, slik man har gjort tidligere (se igjen Vedleggets punkt 3.3).

Det som har blitt Påleggsvedtakets viktigste (og tilnærmet eneste) innhold er følgelig det som ØE og MD i praksis legger inn i forståelsen av at det nå er ØE som skal «*være innehaver av, og ansvarlig for oppfølging av alle nødvendige tillatelser*», og at Påleggsvedtaket også angir at «*Yngel og øyerogn skal produseres av ØE på settefiskanlegget i Lærdal*»

Under henvisning til den første delen av dette har ØE nå

- søkt om (og fått) alle nødvendige tillatelser (som tidligere har vært innehatt av LE)
- avsluttet alt videre samarbeid med LE om klekkeridrift og kultivering, og
- inngått avtaler med andre om bistand til gjennomføring av kultivering, stamfiske, etc.

Under henvisning til den andre delen av setningen, som det egentlig er uforståelig at MD har tiltatt seg kompetanse til å angi noe om (det forutsettes jo at ØE, privatrettslig har rett, overfor LE, til å overta klekkeriet – noe LE bestrider), har ØE dernest kastet LE ut av klekkeriet, og overtatt LE sine ansatte (som i realiteten ikke hadde noe valg) uten annet grunnlag/«hjemmel» enn MD sitt vedtak.

Det som er konsekvensen av kultiveringsdelen av Påleggsvedtaket er dermed at ØE, med «vedtaket i hånd», har overtatt LE sin rolle – som ansvarlig for kultiveringen – og har kastet LE ut av klekkeriet (med MD sin velsignelse).

LE mener at denne delen av Påleggsvedtaket (med den forståelse som her er gitt vedtaket) ligger klart utenfor det som MD har hjemmel til å bestemme, og derfor er ugyldig. Det vises også til punkt 6 nedenfor, og til Vedleggets punkter 3.3 og 3.4.

5.4.2 LE krever at pålegget om kultivering skal utvides til å omfatte alt som anbefales i Påleggsrapporten (mht omfanget av kultiveringen)

LE krever at MD skal pålegge ØE å gjennomføre kultivering fullt ut i samsvar med anbefalingen i Påleggsrapporten.

MD sin begrunnelse for ikke å gjøre dette er helt forfeilet, og uholdbar, og vil kunne svekke og forsinke opphjelpen av bestandene vesentlig. Det vises her igjen til punkt 6 nedenfor.

Konklusjonen der er, som i Påleggsrapporten, at man bør gjennomføre kultivering fullt ut, som anbefalt, selv om det forutsetter at det må bygges nytt klekkeri. Kostnadene knyttet til dette er virkelig helt underordnet i forhold til de verdiene som står på spill. Den forholdsmessighetsvurdering som er gjort i Påleggsvedtaket er ikke akseptabel (se Vedleggets punkt 5). Argumentene om at kultivering ikke skal prioriteres er ikke relevante i dette tilfellet (se punkt 6 nedenfor).

Det er også helt forfeilet at MD bare ser kultivering som et tiltak for å fremskynde «populasjonen» av Borgund. Perspektivet må, som i det opprinnelige konsesjonsvedtaket, og i Påleggsrapporten, være at bestandene skal hjelpes opp, med de virkemidler man har, herunder faglig anbefalt kultivering (også over tid hvis det er nødvendig for å utnytte potensielle oppvekstområder som ikke har tilfredsstillende, nærliggende muligheter for gyting.

LE krever at kultiveringspålegget utvides til å dekke det som anbefales i Påleggsrapporten fullt ut.

Det kreves også at de begrensninger som er inntatt i vedtaket, mht. at all utsetting skal skje i Borgund, skal elimineres. Denne begrensningen er ulogisk og står helt i motsetning til de faglige hensyn som er aktuelle. Her kreves det, for å få best mulig effekt ut av den kultivering som anbefales, at det endelige Påleggsvedtaket også åpner for det som, på faglig grunnlag, gir best effekt til enhver tid, herunder også for kultivering oppstrøms Heggfoss – se punkt 6.

Rettslig sett mener LE at MD ikke har anledning til å begrense pålegget slik man har gjort. Stortingsvedtaket setter rammer for hva MD lovlig kan beslutte. Stortinget har bestemt at det skal være et klekkeri i Lærdal, med en nærmere angitt kapasitet (og muligheter for utvidelser). Stortinget har forutsatt at slikt klekkeri skal brukes for å hjelpe opp bestandene, og kunne utvides hvis det er nødvendig. MD kan ikke bruke hjemmelen for ytterligere tiltak/pålegg i punkt 13 e) til å begrense fiskeutsettingen i forhold til det fiskeutsetting som er faglig pålagt (når man ikke bestrider anbefalingen).

MD kan følgelig ikke bestemme at man ikke skal gjennomføre faglig anbefalt kultivering, innenfor de rammer Stortinget har satt, uten annen begrunnelse enn en henvisning til at MD ikke synes det er viktig nok, og/eller fordi det medfører noen kostnader for ØE (se også punkt 6 nedenfor).

MD gjør her dessuten et poeng av at man angivelig ikke vet om det er behov for fiskeutsetting i Lærdal ved utløpet av påleggsperioden (i 2030). Det er uforståelig at slike argumenter fremføres av de som er ansvarlig for norsk lakseforvaltning. Alle andre fagmiljøer forstår at tidsperspektivet for kultivering i Lærdal er flere laksegenerasjoner – mist 20 år, og sannsynligvis varig. Det vises igjen til punkt 6 nedenfor.

5.4.3 Kultiveringspåleggets gjennomføring

5.4.3.1 Bakgrunn

LE gjør gjeldende at MD har plikt til fortsatt å tilrettelegge for gjennomføring av Lærdalsavtalen, slik Stortinget gjorde i 1966, og at LE ikke har anledning til å endre praksis vedrørende tillatelser etc. slik man har gjort ovenfor. Det endelige Påleggsvedtaket kreves tilpasset dette.

I forbindelse med ovenstående påpekes også særlig at Påleggsvedtaket hindrer LE fra å gjennomføre tiltak ut over det som pålegges LE:

- LE ønsker, for det tilfelle at kravet om et utvidet kultiveringspålegg ikke tas til følge, likevel å arbeide for å gjennomføre slik kultivering som anbefales i Påleggsrapporten.
- Påleggsvedtaket (og LE og myndighetenes oppfølging av vedtaket) hindrer nå effektivt dette, herunder utvidelser som kan gi grunnlag for utvidet kapasitet i klekkeriet. LE nektes både tilgang til klekkeriet og nødvendige tillatelser.

5.4.3.2 LE krever at påleggsvedtaket skal tilrettelegge for fortsatt gjennomføring av Lærdalsavtalens bestemmelser om at det er fiskeinteressene (dvs. LE) som skal forestå kultiveringen/klekkeridriften i Lærdal

LE mener at MD ikke kan endre forutsetningene for Konesjonsvilkårene slik man faktisk har gjort gjennom Påleggsvedtaket. LE krever at det endelige vedtaket om pålegg inneholder formuleringer som gjør det klart at den historiske praksis kan videreføres, for eksempel ved at følgende klargjøres uttrykkelig i det endelige vedtaket:

Dersom det avtales mellom ØE og LE at LE skal forestå den pålagte kultivering, eller dersom ØE erkjenner plikt til, eller blir pålagt, å oppfylle Lærdalsavtalen med LE i Fiskerirådets rolle, så skal vedtaket om pålegg her ikke være til hinder for videreføring av dette i samsvar med etablert praksis, herunder slik at gjennomføringsansvaret for kultiveringen (og tilknyttede tillatelser) innehas av LE.

5.4.4 LE krever også at påleggsvedtakets punkt om kultivering tilpasses Lakseloven

Kultivering er også en av LE sine primær oppgaver etter Lakseloven (se punkt 4.3). Å overføre dette ansvaret til ØE (og MD) gjennom Påleggsvedtaket ligger, uavhengig av det som er anført i punkt 5.4.3, utenfor MD sin myndighet, og er uansett ikke akseptabelt.

LE krever følgelig, prinsipielt, uavhengig av punkt 5.4.3.2, at Påleggsvedtaket endres, slik at LE, dersom man ønsker det, skal gjennomføre den kultivering som pålegges, for ØE sin kostnad.

Subsidiært krever LE at Lakseloven uansett må medføre at ØE, som lokalt ansvarlig for kultivering i elva skal tillegges en tilsvarende rolle som krevet i forhold til bestandsovervåkingen i punkt 5.2.2 – se også punkt 4.3

5.4.5 Krav om bygging av nytt klekkeri

Det er synes å være enighet om at slikt pålegg som krevet i punkt 5.4.2 forutsetter bygging av et nytt klekkeri. Det ligger derfor i LE sitt krav der at det også skal bygges slikt klekkeri.

Pålegget om bygging av slikt klekkeri må baseres på det som angis i punkt 6 nedenfor, og baseres på konkrete frister, og medføre en organisering som sikrer at klekkeriet dekker alle fremtidige behov og krav.

LE vil nok ønske at klekkeriet også dekker behov utover kultivering. Hvis det er interesse for det hos ØE, diskutere LE gjerne en løsning basert på følgende hovedlinjer:

- LE disponere det nye klekkeriet – og skal forestå kultivering i fremtiden, herunder det som til enhver tid er pålagt ØE – og søke om/inneha de nødvendige underliggende tillatelser.
- LE skal sørge for at alle tilknyttede pålegg til ØE oppfylles fullt ut – i dialog med ØE, og i samsvar med ØE sine beslutninger når det gjelder oppfyllelsen av myndighetskrav
- Spesifikasjoner for klekkeriet omforenes – med et grovt budsjett
- Grovt driftsbudsjett for LE sine oppgaver – herunder påleggsoppfyllelsen – utarbeides
- ØE påtar seg å betale et avtalt beløp til dekning av byggekostnader mv. Avvikende kostnader er LE sin risiko.
- ØE påtar seg å betale et årlig beløp for LE's løpende tjenester – som i dag. Beløpet tilpasses LE's forventet kostnadsnivå tjenester. Beløpet regulerer på basis av avtalt indeks.
- LE prosjekterer og gjennomfører bygging av klekkeriet

LE er overbevist over at dette både vil gi en bedre løsning for bestandene og fisken, og om at dette vil bli rimeligere for ØE enn det alternativet ØE nå insisterer på.

Alternativt vil bygging av klekkeriet måtte pålegges LE på annet vis – se punkt 6 nedenfor.

Forrige gang man bygget klekkeri tok dette lang tid, men presset på ØE lå til slutt at klekkeriet måtte være ferdig før man fikk sette kraftverket i drift. Man vil denne gang ikke ha tilsvarende sanksjonsmidler.

Det blir derfor viktig at man uansett gir LE en tilsvarende rolle, som lokalt ansvarlig for elveforvaltningen, herunder mht. kultivering, tilsvarende det som er foreslått i punkt 5.3.3 ovenfor.

5.4.6 Krav om ytterligere utredninger

Det kreves pålagt en tilsvarende utredning som i Påleggsrapporten (som fokuserer på laks) vedrørende behov og muligheter for tiltak, herunder kultivering, knyttet til Sjørørret bestanden.

5.5 Krav knyttet til forslaget om pålegg vedrørende habitattiltak

5.5.1 Innledende merknader

MD har i forskjellige sammenhenger gitt uttrykk for at habitattiltak skal prioriteres.

De habitattiltak som pålegges LE i Påleggsvedtaket er likevel begrenset til følgende:

- Planlegge justering av de tersklene i Lærdalselva som ØE etter Konesjonen har ansvaret for,
- Fullføre arbeidet med restaurering av Håbakk-kilen; og
- Utarbeide en detaljert plan for aktuelle habitattiltak i Lærdalselva.

Det ligger ingen nye forpliktelser til å gjennomføre fysiske habitattiltak i det som pålegges her – og ingen nye kostnader av betydning (utover det man allerede er forpliktet til).

5.5.2 LE sitt krav om justeringer i pålegget om habitattiltak

5.5.2.1 Krav om alternativ organisering av arbeidet med en plan for habitattiltak i Lærdal

Det tar altfor lang tid å få besluttet og gjennomført habitattiltak.

Det er en realitet at ØE har en naturlig økonomisk interesse i at ting, herunder habitatprosjekter, tar så lang tid som mulig. Tidsbruk knyttet til planlegging vil jo medføre at kostnader knyttet til gjennomføring (og alt etterfølgende) utsettes. Hvis ØE kontrollerer tidsplaner, valg av leverandører og utforming av oppdragsbeskrivelser er det naturlig at framdriften blir begrenset/minimal.

Hvis man skal få til et temposkifte her må man justere tilnærmingen i forhold til det som ligger i Påleggsvedtaket.

- Slik plan som det her er tale om kan uansett ikke overlates til en konsulent som, uten å snakke med elveiere, LE og andre involverte (annet enn ØE og eventuelt MD), lager en plan – som dernest kastes ut i offentligheten for en kort høring. Det vises her til at det angivelig allerede finnes en plan som er diskutert mellom Norce, ØE og MD – utarbeidet for flere år siden. Denne planen er/var ikke løpende drøftet med andre involverte (som eventuelt må godta/anbefale planen – og godkjenne enkeltelementene i planen – som LE og LE sine berørte medlemmer).
- Det har ingen hensikt at ØE nå pålegges å finansiere slik planlegging på nytt. Det vil bare føre til at man får enda en teoretisk plan «i skuffen». Vi går for eksempel ut fra at ØE allerede har satt noen i gang med slik planlegging. LE har ikke hørt fra noen om dette. Det er vel grunn til å tro at det er helt bevisst fra ØE sin side. At man ikke kan jobbe sammen om en plan, med felles rådgivere, men må vurdere tingene i rekkefølge, vil jo føre til at det tar enda lenger tid å få frem en ferdig plan – om i det hele tatt mulig.

Her krever/foreslår LE endringer i forhold til det som er pålagt. Det er her flere alternativer, som alle er bedre enn det som nå ligger i Påleggsvedtaket. LE foreslår følgende:

- Pålegget til ØE består i at ØE skal bekoste/finansiere planleggingen.
- Det er naturlig at LE tillegges ansvaret for planleggingen (som lokalt ansvarlig for forvaltningen av elva).
- LE bekrefter herved at man ønsker å påta seg dette – slik at det er avklart at pålegget kan gis på en måte som forutsetter slikt ansvar for LE.
- LE aksepterer selvsagt at slikt prosjekt må gjennomføres i samarbeid med ØE – herunder mht. kostnadskontroll/omfang – da gjerne slik at budsjett/avtaler og mandater også må godkjennes av ØE.
- LE ser for seg at prosjektet gjennomføres som følger:
 - LE leder arbeidet og engasjerer et uavhengig fagmiljø, godkjent av ØE/MD til å bistå med planleggingen, basert på et godkjent mandat

- Det etableres en arbeids-/styringsgruppe for prosjektet – der både LE, kommunen og ØE bør delta
- Det legges en tidsplan for utvikling av planen – der denne kan påvirkes/diskuteres på flere stadier i prosessen, eventuelt også avklares med bakenforliggende interessenter (som den enkelte elveeier, MD etc.)
- Arbeidet samordnes med oppfølgingen av Pilotprosjektet, som er gjennomført av Lærdal kommune (i 2025), i samarbeid med LE, og med finansiering fra NVE og ØE. Sluttrapporten fra prosjektet vedlegges (**Vedlegg 4**). Prosjektet gikk nettopp ut på å teste ut forskjellige alternative habitattiltak i forhold til terskler og andre områder i elva, der hvor sedimentering var blitt en utfordring. Det er forutsatt en oppfølging av prosjektet som nettopp går ut på å legge en plan for habitattiltak i hele elva. Slik oppfølging er foreløpig ikke finansiert.
- Sluttresultatet blir en plan for elva som man vet kan realiseres (eventuelt i stor grad) allerede når den ferdigstilles.

5.5.2.2 LE krever gjennomføring og detaljplanlegging av flere habitattiltak

LE krever, i tillegg til det som følger av Påleggsvedtaket, følgende:

- **Umiddelbar iverksettelse av «ripping» i de områdene i elva der elvebunnen har «pakket» seg, og ripping anbefales som av faglig ekspertise.**
 - Det vises her til at store deler av elvebunnen i Lærdalselva har pakket seg, og at ripping er en omforent anbefalt metode for å få løst opp sedimentene slik at elva selv kan frakte dem med seg.
 - Her er det ingen grunn til å vente på omfattende planlegging – utover at LE ber sine konsulenter om raskt å legge en enkel plan som peker ut en del prioriterte områder. Om ønskelig kan LE raskt foreslå slik plan, basert på erfaringene fra Pilotprosjektet, og fremskaffe tilbud om gjennomføring, allerede i sommer/høst.
- **Etablering av helårsvannføring i sideelva Senda. Her foreligger det tilnærmet ferdig prosjektering:**
 - På bakgrunn av utilfredsstillende forhold i sidevassdraget Senda satte Lærdal Elveeigarlag i 2023 i gang et prosjekt for å kartlegge forholdene for laks og sjøørret. Målet var å «*styrkje ungfiskproduksjonen av laks og sjøaure i Senda, som er eit sidevassdrag til det nasjonale laksevassdraget Lærdalselva. Tiltaket skal bidra til betre økologisk tilstand og til å nå måla i forvaltningsplanen for Lærdalsvassdraget og miljømåla i vassforvaltningsplanen for vassregion Vestland.*» I 2024 bevilget MD midler til utredning av en tiltaksplan for Senda.
 - Senda har i dag et potensial for produksjon av laks, og særlig av aure. Dersom dette potensialet blir løst ut, vil det styrke fiskebestandene i hele Lærdalsvassdraget. Elvestrekningene i Lærdalselva fra Bø til Nedre Lysne er attraktive gyteområder for både laks og sjøørret. Med erfaring frå lignande vassdrag er det grunn til å tro at årssikker vannføring i Senda, med trygge forhold for fisk og næringsdyr, kan gi en produksjon på omkring 10 smolt per 100 m², tilsvarande totalt 800–1 200 smolt årleg for hele

strekninga. I tillegg kan den langstrakte Senda tilby habitat for ungfisk frå hovedelva, slik vi kjenner det fra andre delar av Lærdalselva. Alt dette forutsetter vannføring gjennom heile året (Karlsson m.fl. 2024).

- NTNU og AquaLife R&D har utarbeidet en tiltaksplan for å sikre trygg vintervannføring i dette sidevassdraget.
- Realisering av tiltaket vil stimulere til økt ungfiskproduksjon uten kraftttap i den nedre delen av elva, på samme måte som tiltak i kilene. Tiltaket vil forbedre den økologiske tilstanden og bidra til å nå målene i forvaltningsplanen for Lærdalsvassdraget og miljømålene i vannforvaltningsplanen for vannregion Vestland.

- **Vedlikeholdsplikt kiler**

- I tillegg til pålagt ferdigstilling av kileprosjekt kreves det at ØE pålegges løpende vedlikehold av de kiler som ØE har restaurert de siste årene, særlig med henblikk på å sikre at vannføringen i kilene ikke er truet
- Behovet for rehabiliteringen av kilene skyldes som kjent, i hovedsak at disse her grodd igjen over tid, som en følge av at reguleringene her fjernet de flommene som tidligere naturlig holdt kilene vedlike. Hvis kilene ikke løpende følges opp vil historien kunne gjenta seg, slik at de nye oppvekstområdene her går tapt.
- ØE har vegret seg for å ta ansvaret for slikt vedlikehold, men pålegg om slikt løpende vedlikehold fremstår som rimelig – her vil det jo være en direkte sammenheng mellom ØE's aktiviteter og eventuelt nytt forfall.

Yngelhotell

Det kreves pålagt gjennomført evaluering av yngelhotell etablert gjennom Pilotprosjektet, og utredet mulighetene for videre bruk av slike tiltak i fremtiden.

I tillegg kreves konkret planlegging av «de terskler som ØE har ansvar for» (se Påleggsvedtaket) – og andre modne vedtak – herunder slike som nevnt ovenfor, men som ikke pålegges umiddelbart.

LE forutsetter at slik konkret planlegging pålegges på en måte som sikrer at man på grunnlag av den resulterende planen i neste omgang kan ta stilling til om prosjektet skal pålegges gjennomført. Det er også behov for å sette tidsfrister for leveranse av slike planer.

Når det spesielt gjelder de tersklene som er pålagt utredet i Påleggsvedtaket (som om de «tilhørte» ØE) er LE usikre på hvilke terskler dette gjelder.

LE regner med at MD, eventuelt ØE, har et konkret syn på hvilke terskler dette gjelder? LE ber om at det opplyses, og i vedtaket nøyaktig avklarer, hvilke terskler man sikter til. .

5.5.2.3 Prosess for gjennomføring av pålagte habitattiltak

For gjennomføring av habitattiltak gjelder tilsvarende som for planleggingsarbeidene omtalt i punktene ovenfor.

Ansvaret for den konkrete planleggingen bør ligge hos LE, basert på tilsvarende modell som beskrevet under punkt 5.5.2.1.

LE krever alternativt at det for habitattiltak som pålegges gjennomført i samsvar med kravene i punkt 5.5.2.2 uansett pålegges ØE å gjennomføre disse på en måte som gir en naturlig rolle for LE (se punkt 5.3.3):

På vegne av LE bekreftes herved at LE ønsker slik rolle – og gjerne påtar seg ansvar for oppfølging som forutsatt.

5.6 LE sitt krav knyttet til «Evalueringer» og «krav og føringer»

5.6.1 Evalueringer

Påleggsvedtaket angir bare at ØE pålegges å

«evaluere fiskeutsetninger og andre gjennomførte tiltak».

I den grad det er LE som forestår gjennomføringen av tiltakene (ref. for eksempel kravene om dette i punktene 5.2 og 5.4) er det naturlig at det også er LE som har ansvaret for evalueringene, og at ØE også dekker kostnadene knyttet til dette.

5.6.2 Prosess for fastleggelse av nytt pålegg for neste påleggsperiode?

Påleggsperioden er satt til å vare ut 2029. Sluttrapport skal leveres først i juni 2030. LE forutsetter at det før sluttrapport avgis skal besluttes hva som skal gjelde fra utløpet av påleggsperioden. Utkast til pålegg for denne perioden må vel da prosesseres i tide til at en beslutning kan foreligge før ny påleggsperiode.

Grunnlaget for slik prosess bør vel i så fall foreligge senest tidlig i 2029.

5.6.3 Krav og føringer i forhold til påleggsoppfyllelse som eventuelt leveres av LE

Det forutsettes at kulepunkter nr. 1 til 5 gjelder tilsvarende for LE – både i forhold til ØE og i forhold til MD – i forhold til påleggsoppfyllelse som eventuelt leveres av MD [se kravene i punktene 4.2 og 4.4 nedenfor.

6. Kultivering og klekkeri

6.1 Innledning – faktisk bakgrunn

Det vises til kravene ovenfor – se særlig punkt 5.4. Det vises også til Vedlegget – se særlig punkt 3.

Hovedpunktene er som følger:

- Klekkeriet (og tilknyttet kultivering) har vært drevet av LE (og tilknyttede aktører) basert på direkte tillatelser fra myndighetene. Denne praksis har (vært basert på Lærdalsavtalen og forutsetningene for konsesjonsvedtaket fra 1966).
- I Påleggsvedtaket forutsetter imidlertid MD
 - At slike tillatelser (som tidligere altså ble gitt til den som faktisk foresto klekkeri- og kultiveringsaktivitetene (dvs LE)), nå skal gis til ØE, og
 - At ØE står fritt til å disponere det eksisterende klekkeriet og tilhørende utstyr – uten noen avtale med, eller godkjenning fra LE.

- ØE har, under henvisning til Påleggsvedtaket, hevdet at det som er avtalt og praktisert mellom ØE og LE vedrørende driften av klekkeriet/kultiveringen, ikke lenger gjelder som en følge av ovenstående.
- ØE har i fortsettelsen av ovenstående, uten å respondere på LE's invitasjoner om samarbeid (eller annen dialog), ved selvtekt, under henvisning til Påleggsvedtaket, fysisk overtatt klekkeriet og tilknyttede arkiver og utstyr (og nekter LE adgang til klekkeriet).

LE har begrensede økonomiske ressurser. Man har derfor valgt ikke umiddelbart å ta en rettslig kamp med ØE om ovenstående, men har varslet søksmål om dette). LE håper imidlertid fortsatt at dette skal løse seg gjennom de vedtak som nå skal treffes (og eventuelle forhandlinger underveis).

LE har bedt ØE om at man, i hvert fall inntil alle klager etc. er endelig avgjort, samarbeider om gjennomføringen av klekkeridrift og kultivering, herunder, for eksempel, ved at stamfiske gjennomføres av LE (uten betaling). ØE har avvist ethvert slikt samarbeid, og har i stedet, for eksempel, betalt andre, uten lokal tilknytning, for å gjennomføre stamfiske.

LE vil ikke kreve at KMD i forbindelse med klagen skal ta stilling til privatrettslige spørsmål mellom ØE og LE. Man vil imidlertid kreve at det endelige Påleggsvedtaket, som det opprinnelige konsesjonsvedtaket, skal utformes slik at det ikke er til hinder for at dagens praksis kan/skal kunne fortsettes (hvis det for eksempel skulle bli fastslått rettslig (eller bli erkjent av ØE) at ØE er forpliktet til dette etter Lærdalsavtalen).

Den samlede effekten av Påleggsvedtaket (slik det nå er utformet og praktiseres) og ØE's oppfølging som beskrevet ovenfor, er at grunneiere og LE effektivt settes på sidelinjen (og blir tvunget til å bruke sine begrensede ressurser på å krangle med ØE (og MD)) – i stedet for at MD bruker sine myndigheter og muligheter for å tvinge frem et ønskelig lokalt samarbeid der ressursene brukes på elva – se også punkt 4.3.

6.2 Konkret om MD sine anførsler i Påleggsvedtaket

6.2.1 God forvaltningsskikk?

I Påleggsvedtaket har MD,

- uten at dette har vært krevet og foreslått av ØE eller andre (på en måte som LE er kjent med);
- uten at det har fremkommet kritikk mot historisk gjennomføring, eller andre grunner til endring;
- til tross for at man var godt kjent med at LE har forutsatt at man fortsatt skulle ha ansvaret for klekkeri og kultivering i Lærdal (som avtalt med ØE og forutsatt i konsesjonsvilkårene) gjennom LE sine søknader og forsøk på oppfølging overfor MD; og
- uten noen form for tydelig varsel eller høring (som LE har blitt involvert i),

uten noen form for analyse vurdering/begrunnelse, besluttet å endre ansvaret/organiseringen knyttet til kultiveringen ved å angi følgene i vedtaket på side 6,

«I tråd med varselet om utkastet til pålegg, skal ØE være innehaver av, og ansvarlig for oppfølging av alle nødvendige tillatelser»

og

«Yngel og øyerogn skal produseres av ØE på settefiskanlegget i Lærdal»

Det er feil at det forelå noe signal om slike endringer i Påleggsutkastet.

LE registrerer at MD i vedtaket påstår at det som ble vedtatt var varslet i Påleggsutkastet. Det er ikke riktig. Det var ingen tydelighet der om at MD ønsket å endre organiseringen av gjennomføringen av klekkeridrift og kultivering i Lærdal. Det var ingen grunn til å forstå Påleggsutkastet slik at når det, under «krav og føringer» der var angitt at ØE skulle

«innhente nødvendige tillatelser fra andre relevante myndigheter og grunneiere/rettighetshavere»

så lå det innbakt i dette at man, helt uten forklaring og begrunnelse, mente å endre organiseringen. At man i tiknytning til prosjektet måtte innhente nødvendige tillatelser var selvsagt – formuleringen dekker bare at ØE hadde et overordnet ansvar for at gjennomføringen skjedde på lovlig vis – for eksempel i samsvar med historisk praksis.

At kultiveringen skulle/kunne bli fratatt LE kom følgelig totalt overraskende på LE. Man hadde ikke fått noe forvarsel om noe slikt – hverken fra MD eller ØE. Dette på tross av at både MD og ØE godt visste at LE la til grunn at både MD og ØE ville respektere det som fulgte av Lærdalsavtalen og forutsetningene for Konesjonen, når man skulle følge opp Påleggsrapporten med et påleggsvedtak.

I ettertid er det mye som tyder på at ØE og myndighetene var godt samsnakket om dette før vedtaket ble kjent. var godt samsnakket om dette før vedtaket ble kjent. LE hadde i måneder forsøkt å få et møte med MD om oppfølgingen av Påleggsrapporten, herunder sin søknad om stamfiske – uten å lykkes.

ØE hadde åpenbart forberedt seg på det som kom, og tillatelser som det vanligvis tar måneder å få, ble omsøkt og gitt i løpet av få dager.

At et forvaltningsorgan, uten noen form for varsel, dialog eller høring, treffer vedtak som dette, og bidrar til slik oppfølging som LE har vært utsatt for, er ikke akseptabelt og åpenbart i strid med god forvaltningsskikk.

Kravet om et nytt klekkeri

6.2.1 Innledning - bakgrunn

Påleggsrapporten var et resultat av samarbeid mellom ØE og LE. Mens rapporten var i arbeid var det blitt ganske klart at anbefalingene ville forutsette at et nytt klekkeri måtte bygges. ØE var ikke negative til dette.

Det var forventet at Påleggsvedtaket skulle pålegge anbefalt kultivering

Fulgt opp i utkastet

Påleggs kommentarene fra ØE kom helt overraskende

Ville ikke reparere laksetrapp

Ville ikke bygge nytt klekkeri

LE kommenterte forslaget til kultiveringspålegg i februar 2025. Kommentarene, som MD angir at man ikke har tatt hensyn til (fordi de innkom for sent, og angivelig ikke var kommentarer til utkastet til pålegg, men til ØE's kommentarer til utkastet) står fast:

Behov for tilleggskommentarer – februar.

6.2.2 Tidsperspektivet knyttet til kultivering

Det er ingenting som tyder på at en ikke skal drive med kultivering av laksefisk i Lærdalsvassdraget de neste 15-20 årene, og mest sannsynlig på varig basis.

Rognplanting kan skje tidligst våren 2027, dette gir smoltutvandring år 2030-2031, og voksen laks tilbake som 2 sw og 3 sw i 2032-2035.

Dette betyr at tilslaget av de første årsklassen med fisk fra rognplanting og dets effekt på oppnåelse av GBM ikke kan bli evaluert før i 2034-2035.

En må ha flere årsklasser for å fange opp mellomårsvariasjoner både i ungfisktetthet og innsig av voksen laks. Dette er diskutert utfyllende både i Karlsson mfl. 2024 og Sættem mfl. 2023. To studier som er finansiert av ØE.

- Sættem m. fl. 2023 «Om den naturlige gytingen er tilstrekkelig for å hente ut det fulle potensialet i ungfiskproduksjon er en helt annen ting. Tidligere kartlegging har vist at gyteområder kan være en flaskehals, men at arealer for oppvekst derimot er betydelig større. Dette betyr at en på strekningen oppstrøms både Sjurhaugfoss og Svartegjel trolig vil måtte drive aktiv kultivering i lang tid, og der utsett av startforet yngel vil være det mest retta tiltaket
- Sættem m. fl. 2023: Gjennom stimulering til økt ungfiskproduksjon og smoltutvandring fra områdene oppstrøms Sjurhaugfoss, må en anta at en større del av innsiget kommer av fisk som har hatt sin oppvekst i dette området, og som dermed også ha en større drive til å foreta gytingen her. Men dette vil ta tid.
- Karlsson m. fl. 2024: Evaluering og overvåkning av bestandsutviklingen vil ligge til grunn for en evaluering og justering av kultiveringspraksisen og endelig behov for utsettinger av anleggsprodusert laks.
- Karlsson m. fl. 2024: Til tross for at denne kultiveringsplanen er basert på relativt god bakgrunnskunnskap er det stor **usikkerhet** om hvordan det endelige resultatet fra utsettingene vil bli. Evaluering av utsettingene er derfor meget viktig slik at man underveis kan gjøre nødvendige justeringer.»

Det vises også til punkt 6.2.3 nedenfor.

6.2.3 Retningslinjer og prioritering?

«MD viser, i beslutningen om ikke å pålegge kultivering fullt ut i samsvar med Påleggsrapporten, til retningslinjene. Det angis at

«.....utsetninger ikke skal være kompensasjon for at forholdene ikke har blitt lagt til rette for naturlig produksjon, og at arbeid med å fjerne eller motvirke negativ påvirkning skal prioriteres»

Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) har vurdert oppnåelsen av gytebestandsmålet og høstbart overskudd til å være *svært dårlig*.

I MD sine retningslinjer står, med tanke på vassdrag som er i Dårlig- Svært dårlig tilstand:

Der det ikke er mulig å fjerne påvirkningsfaktorene, bør det settes i verk relevante tiltak for å motvirke den aktuelle påvirkningsfaktoren. Dersom bestanden kan styrkes ved planting

av rogn eller utsetting av fisk, kan man vurdere det som et tiltak. Tiltaket skal evalueres for å vurdere mulige forbedringer.

Basert på vurderinger før regulering, i skjønnet og sist av Sættem m.fl. 2023 og Karlsson m. fl. I 2024 er det utvilsomt at det må gjennomføres kultivering i vassdraget så lenge det vert produsert vasskraft etter dagens vilkår.

Etablering av en naturlig ungfiskproduksjon med en viss styrke oppstrøms Sjurhaugfoss vil kreve lang tid, som påpekt i flere utredninger (Sættem 2020; Sættem m. fl 2023 og nå sist i Påleggsrapporten).

MD har nå på bordet en anbefaling fra en forskergruppe som har sett på tiltak for å stimulere til økt ungfiskproduksjon i tråd med Kvalitetsnormen. Påleggsrapporten har påpekt usikkerhet med alle tiltak- det gjelder både habitat- og kultiveringstiltak. Påleggsrapporten har derfor mellom annet kommet med forslag til en forsiktig kultiveringsaktivitet for å styrke ungfiskproduksjonen oppstrøms Sjurhaugfoss.

Påleggsrapporten påpeker at habitattiltak ikke er nok. Ei heller vil anbefalt kultivering av øyerogn og startfôret yngel opp til 16 000 smoltekvivalenter være nok til å kompensere forforringelse i ungfiskproduksjonen knytt til reguleringen. Tidligere vurderinger viser en forringelse på 35 000-40 000 smolt knyttet til reguleringen. Etter den tid har det kommet flere nye reguleringer i vassdraget, og det er endret kjøremønster med hyppige nedkjøringer, som har forringet tilstanden ytterligere.

Situasjonen er kritisk for et regionalt og nasjonalt viktig laksevassdrag. MD bør da av «føre var hensyn» ikke legge seg under anbefalingen fra Påleggsgruppa. Vannforskriften setter krav om at tiltak skal gjennomføres for å oppnå god økologisk tilstand.

Den settes også krav til forvaltningen om å vurdere samlet belastning. Vi kan ikke se at MD har vurdert de nye reguleringene i vassdraget, der spesielt Mørkedøla pumpe, et tiltak MD gjekk imot etableringen av (uttalelse september 2013) burde ha relevans. Vi har også registrert at Mørkedøla pumpe heller ikke er tatt med i MD sin fråsegn til revisjonssaken. Videre er flere tilleggsutredninger som er gjennomført etter pålegg MD til ØE (Bustos m. fl. 2020, Karlsson m. fl 2024) som alle burde ha relevans for revisjonssaken heller ikke tatt med inn denne uttalen. Kjenner ikke MD til sine tidligere uttalelser eller pålegg som berører et Nasjonalt laksevassdrag?

ØE mener en kost nytte vurdering tilsier at en ikke skal oppgradere/bygge nytte klekkeri for å oppfylle anbefalt kultiveringsomfang. Dette blir et søkt argument. Vi etterspør en mer grundig vurdering fra MD på dette – se Vedlegget punkt 5.

All klekkeriaktivitet må oppfylle formelle krav til drift, biosikkerhet, fiskevelferd og utslipp fra denne. Om dette skjer i det eldre klekkeri, i et oppgradert eller nytt klekkeri skal ikke ha betydning for MD sine vurderinger.

AquaLife R&D AS har tidligere vurdert driften på Ljøsne klekkeri opp imot gjeldende regelverk; Dyrevelferdsloven. Deres rapport med vedlegg ble fremlagt som vedlegg til brev til MD av 19. februar 2025 (med kommentarer til ØE sine Påleggskommentarer). Det vises til rapporten.

Det må i denne sammenheng påpekes at det er helt uakseptabelt at MD senere har opplyst at man ikke har lagt vekt på (lest??) innspillet nevnt ovenfor (herunder rapporten) fordi de mener den var for sent fremsatt (i forhold til fristen i januar 2025) og fordi de ikke hadde bedt om

kommentarer til ØE sine kommentarer. Her er det inngitt konkrete faktaopplysninger som åpenbart er relevant 7 måneder før vedtak ble truffet!

Konklusjonen er at anlegget ikke oppfyller gjeldende krav knyttet til å ivareta biosikkerhet og fiskevelferd (se vedlegg x).

MD har ingen hjemmel til å ha en formening om anleggstekniske forhold. MD har ikke forvaltningsansvar for AKD. MD må forutsette at regulanten sørger for at aktiviteten sin følger alle krav som vert sett i lovverk og forskrifter. Når MD, likevel, er kjent med der er mange avvik knytt til sentrale forhold for å sikre biosikkerhet, fiskevelferd og ytre miljø med dagens klekkeri, bør en i alle fall ikke inngå en enighet/kompromiss med ØE om at dette er godt nok. Produksjonen vil da gjennomføres i et anlegg som har opplagte vesentlige/grove mangler og som ikke følger dagens krav og standarder for å sikre fiskehelse og -velferd, ytre miljø samt HMS.

Oppsummert så er situasjonen i vassdraget nå så kritisk at det er det må gjennomføres flere tiltak. Det er nå et sterkt og dokumentert behov for at MD sette føringer /vilkår til tiltak for å styrke fisk, fisket og naturmangfold i Lærdalsvassdraget.

6.2.4 Nytt klekkeri

Basert på at regulanten selv har erkjent behovet for bygging av et nytt klekkeri hvis man pålegges anbefalt fiskeutsetting fullt ut som anbefalt, kreves det nå at man, som en del av det endelige Påleggsvedtaket pålegger LE å bygge et nytt klekkeri – for avløsning av det 50 år gamle, og utdaterte klekkeriet som ble pålagt bygget i Konesjonsvilkårene.

Klekkeriet må også dekke fremtidige behov for kultivering av Sjøørret – ref. kravet om utredning av dette ovenfor.

Man må også sørge for at klekkeriet gir mulighet for lokal kultivering av fjellørret for utsetting i dammer mv., som i dag ikke produseres i samsvar med gjeldende regler.

6.3 Oppvekstområder oppstrøms Heggfoss

For å oppfylle forutsetningen om et uendret fiske, skulle den lakseførende strekningen (i første omgang) utvides opp til Heggfoss og etablering av klekkeri, blant annet med henblikk på kultivering av den nye lakseførende strekningen. I skjønnet knyttet til kraftverksutbyggingen ble det også lagt til grunn at en videre utvidelse av anadrom strekning forbi Heggfoss skulle vurderes hvis det som ble besluttet i første omgang ikke var tilstrekkelig til å realisere ambisjonen om opprettholdelse av fisket.

Man har nå beregnet at elva fra Heggfoss til Borlaug har en kapasitet på 46.000 0+. Denne strekningen har god vannkvalitet og representerer en vannforekomst med god økologisk tilstand (Sandin m. fl. 2021). Målinger av vanntemperatur og habitatkvalitet tilsier at laks vil ha tilvekst her. Rosseland påpekte allerede i 1965 at det var gode oppvekstmuligheter helt opp til Maristova, og at en måtte vurdere behovet for å ta i bruk en større del av elvestrekningen enn til Heggfoss. Dette dersom de foreslåtte tiltakene med kultivering og økt anadrom strekning til Heggfoss ikke var tilfredsstillende.

Området Heggfoss - Borlaug har forutsetninger ved et naturlig avrenningsmønster som representerer Lærdalselva opprinnelige karakter. Utsett av startforet yngel kan trolig bidra med en betydelig smoltproduksjon. Rognplanting bør også vurderes for å se på effekten av ulike kultiverings strategier.

Med dagens genetiske markører og med kjent opphav vil en kunne se på effekten av rognplanting sammenlignet med utsett av startfôret yngel.

7. Forholdsmessighetsvurderinger

Slik LE ser det vil forholdsmessighetsvurderinger ikke gi kunne gi grunnlag for å avvise tiltak som inngår i en plan for igjen å gi grunnlag for å gjenreise fisket i Lærdal. Gevinsten knyttet til dette er veldig stor. Netto kostnader knyttet til de tiltak som er påkrevet er uansett helt begrensede – sett i forhold til gevinsten, og egentlig helt ubetydelige sett i forhold til ØE totale økonomi knytter reguleringene i Lærdal. Det vises til punkt 5 i vedlegget.

8. Aksessoriske vedtak og klager

LE søkte våren 2025 om tillatelse til stamfiske og annen oppfølging av Påleggsvedtaket. Man fulgte høsten 2025 opp med en utvidet søknad, der man også eksplisitt søkte om tillatelse til kultivering. LE så da for eksempel fortsatt for seg at det kanskje var rom for å tolke Påleggsvedtaket slik at det var rom for å fortsette historisk praksis, og at det uansett var aktuelt (for det tilfelle at klagen over det begrensede pålegget om kultivering ikke førte fram) likevel å gjennomføre kultivering utover det som var pålagt (innenfor rammen av det som var anbefalt), eventuelt for egen regning/med finansiering fra andre enn ØE.

LE sin søknad ble avslått under henvisning til Påleggsvedtaket/instruks fra MD om ikke å gi tillatelser til kultivering mv. til andre enn ØE. Dette vedtaket er påklaget.

Påleggsvedtaket angir at alle tillatelser knyttet til gjennomføring av pålegget skal innehas av ØE. Dette i motsetning til det som har vært praktisert historisk, for så vidt gjelder drift av klekkeriet og gjennomføringen av kultiveringen.

ØE har, søkt om «aksessoriske tillatelser» til «stamfiske», «visningsfiske» mv. (og har fått slike tillatelser).

Tilsvarende søknader fra LE, og selvstendig søknad om tillatelse til fiskeutsetting, har blitt avslått under henvisning til Påleggsvedtaket.

LE har påklaget disse «aksessoriske» vedtakene – og har krevet at «tilleggsklagene» behandles sammen med klagen over Påleggsvedtaket.

Dette kravet fastholdes. LE vil følge opp dette i eget, uavhengig brev.

Med vennlig hilsen

Ola Petter Bøe

Styreleiar

Vedlegg:

Vedlegg 1 Høringsuttalelsen

- Vedlegg 2 Felles vedlegg til Høringsuttalelsen og Klageoppfølgingen (Vedlegget)
- Vedlegg 3 Sluttrapport Pilotprosjektet